Om hvordan verden ble til

Tekst / illustrasjoner:
Anne Schjelderup / Clipart.com
Filosofiske spørsmål:
Anne Schjelderup og Øyvind Olsholt
Sist oppdatert: 15. november 2003

I begynnelsen fantes det ingenting, hverken jord eller himmel, hverken sol eller måne. Det eneste som fantes, og som fylte verdensrommet, var lys og mørke. På den ene siden av verdensrommet var det glødende og frådende varme, det kaltes for Muspellheim. På den andre siden var det is og mørke, det kaltes for Nivlheim. Mellom Muspellheim og Nivlheim var det ingenting, bare det store svelget uten bunn, Ginnungagap.

Kjempen Yme og kua Audhumla

Så hadde det seg slik at Muspellheims varme og Nivlheims kulde til slutt møttes i Ginnungagapet. Muspellheims frådende varme smeltet Nivlheims is, og smeltevannet ble til liv.

En veldig jotne ved navn Yme (også kalt Ymer) vokste frem av blandingen av lys og mørke, kulde og varme. Også en ku, Audhumla ble til, og hun ga Yme melk.

Yme lå og sov mellom kulden og varmen, og mens han lå slik, piplet svetten frem under armene hans og på føttene. Fra denne svetten kom flere jotner, slik at det til slutt ble en hel slekt.

Men kua Audhumla skapte også liv. Som kuer flest var hun glad i salt, og hun slikket på de salte, isbelagte, steinene fra Nivlheim. Hun slikket og slikket til det dukket frem et lyst hode fra steinen. Hun slikket mer, og til slutt kom den vakre og lyse Bure, gudenes stamfar, frem fra steinen.

Jorden blir til

Bure fikk en sønn som han kalte Bor. Bor ble voksen og giftet seg med en jotnekvinne. De fikk sønnene Odin, Vili og Ve. Det var disse tre som skulle skape verden.

Fra Yme strømmet stadig fler jotner. De skapte bare uorden og kaos. Til slutt bestemte Odin, Vili og Ve seg for å drepe Yme så det ikke skulle komme flere jotner. De drepte Yme, og i den voldsomme strømmen av Ymes blod, druknet

alle jotnene, alle utenom jotnen Bergelme og hans kone, for de reddet seg i en båt.

Så flyttet gudebrødrene den veldige kroppen til Yme ut i Ginnungagap, og skapte verden. Av kroppen til Yme laget gudene Odin, Vili og Ve jorden. Ymes ben ble til fjell og steiner, og hans blod ble til elver, innsjøer og hav. Av Ymes hår lagde gudebrødrene gress og planter. Hodeskallen hans satte de over jorden, og den ble den veldige himmehvelvingen. Så kastet de hjernen opp i himmelen, og se, den gikk i biter og ble til vakre skyer i underlige former.

Filosofiske spørsmål

Flere verdener

1. *Hvor kommer egentlig de to verdenene Nivlsheim og Muspellsheim fra? Har de alltid eksistert eller ble de på et eller annet tidspunkt skapt? Hvordan ble de isåfall til? Oppsto de fra Ginnungagap eller oppsto de av seg selv? Hvor kommer Ginnungagap fra? Går det an å tenke seg at noe, f.eks. Ginnungagap, er blitt til av ingenting? Hvem var den første som ga Ginnungagap et navn?*

2. *Hvordan kunne noe, f.eks. de to verdenene Nivlsheim og Muspellsheim, eksistere før «verden» ble skapt? Finnes det flere verdener enn den verden vi kjenner og lever i til daglig? Hvor mange «verdener» finnes det tror du?*

3. *Betyr «verden» det samme som «virkelighet»? Hvor mange av de følgende «verdenene» vil du si har med «virkeligheten» å gjøre:*

   - *den verden vi kan se med øynene*
   - *den verden vi kan høre, smake, ta på og lukte*
   - *følelsesverdenen*
   - *tankeverdenen*
   - *drømmeverdenen*
   - *verden slik min klassekamerat/venn opplever den*
   - *verden slik en kineser opplever den*
   - *verden slik et ekorn opplever den*
   - *verden slik Gud opplever den*
   - *verden akkurat slik jeg opplever den*
   - *universet*

Motsetninger

1. *Urvesenet Yme blir til gjennom motsetningene mellom varme og kulde. Av Yme skaper så gudene etterhvert det vi kjenner som vår jordiske verden. Er det alltid slik at noe nytt blir til på grunn av motsetninger? Vil du si at noe nytt blir til når:*

   - *du blander hvit og sort maling?*
   - *en jente smiler til en gutt?*
   - *en kvinne gifter seg med en mann?*
   - *en hard sten treffer den bløte vannflaten med et plask?*

- *et vennlig menneske snakker med et fiendtlig menneske?*
- *en firkant smelter sammen med en sirkel?*
- *et menneske møter en maskin?*

Hva er det som i tilfelle blir til eller oppstår i disse situasjonene? Har dette nye noen sammenheng med de opprinnelige motsetningene, eller er det noe helt nytt?

2. *Består virkeligheten alltid av motsetninger? Betyr det isåfall at myten er sann: her forklares det jo hvordan hele verden har blitt til på grunnlag av to absolutte motsetninger, varme og kulde. For hvis verden har blitt til av motsetninger, er det kanskje ikke så rart at verden også består av motsetninger. Eller?*

   - *hadde dagen vært mulig uten natten?*
   - *hadde lys vært mulig uten mørket?*
   - *hadde det fantes gutter om det ikke fantes jenter?*
   - *hadde kjærlighet vært mulig uten hat?*
   - *hadde glede vært mulig uten sorg?*
   - *ville noe vært høyt hvis ikke noe hadde vært lavt?*
   - *ville noe smakt søtt hvis ikke noe smakte surt?*

   Prøv også å snu om på disse spørsmålene: hadde natten vært mulig uten dagen osv. Fører dette til forskjellige svar?

3. *Hvordan hadde verden vært om det ikke fantes motsetninger i det hele tatt? Er det mulig å forestille seg en slik verden?*

«Ingen» og «ingenting»

Mange av ordene i språket har det til felles at de viser til noe i virkeligheten. Substantivene har denne egenskapen. Substantivet «fugl» viser til alle levende vesener på jorden som vi definerer som fugler, substantivet «brusautomat» betegner alle mekaniske innretninger som inneholder mineralvann.

Men også pronomener viser til ting i virkeligheten. «Jeg», «du», «han», «den», «alle», «noen» er ord som viser til én eller flere ting. Pronomene erstatter substantivene. Jeg kan si «Solen er gul» eller jeg kan si «Den er gul». Jeg kan si «Elin er snill» eller «Hun er snill». Setningene kan bety det samme.

Men blant pronomene finner vi også ord som «ingen» og «ingenting». Viser også disse ordene til noe i virkeligheten, er

også de et navn på noe som vi kan se eller ta på? Det ser ikke slik ut. Vi kan jo ikke se «ingen» og vi kan ikke ta på «ingenting». Eller: ingen kan se «ingen» og ingen kan ta på «ingenting». Likevel er det ingen som stusser ved setninger som: «Jeg ser ingen» eller «Jeg kjenner ingenting».

Kanskje er det språket som lurer oss. For hvis jeg kikker over gjerdet og hvisker ned til kompisen min: «Jeg ser ingen», mener jeg at det ikke er folk på den andre siden. Dermed kan jeg og kompisen min trygt hoppe over gjerdet. Men setningen kan også bety det motsatte, den kan bety at jeg har fått øye på noen eller noe på den andre siden som heter «Ingen». Setningen «Jeg ser ingen» forteller enten at jeg ser noe eller at jeg ikke ser noe, enten bekrefter den noe eller så benekter den noe. Enten bekrefter den at jeg ser «Ingen» eller så benekter den at jeg ser «noen».

Samme dobbelthet oppstår med ordene «intet» og «ingenting». Hvis du sier: «Jeg har ingenting i lommen»; mener du da at lommene dine er tomme eller mener du at du har noe i lommen som du har gitt navnet «Ingenting», f.eks. en liten mus? Det mest sannsynlige er at du mener det første, men omstendighetene kan være sånn at det er mest rimelig å tro at du mener det siste. For eksempel hvis alle leter som fortvilet etter en forsvunnet mus som heter «Ingenting» og du triumferende sier: «Jeg har Ingenting i lommen».

• Ginnungagap er «det store svelget uten bunn», det er intet, det er «tomrom». Likevel «var» (dvs. eksisterte) det, likevel ble det «fylt av rimfrost og sne» og «den sydlige delen av gapet [var] varm». Men gir det mening å si at et tomrom «er», at det er «fylt» av noe, at det er «varmt»?

• Vår verden blir til ved at den døde Ymes kropp flyttes ut i Ginnungagap. På en måte kan vi derfor si at vår verden befinner seg i et intet (i Ginnungagap). Hva er likhetene mellom setningene «Verden befinner seg i et intet» og «Jeg har ingenting i lommen»? Er det noen forskjeller?

• Se på de følgende setningene:
«Jeg tror på ingenting» og «Jeg tror ikke på noe».
Hvem er det som tror og hvem er det som ikke tror her?